

דפים כא — כב

כט. היכן מדליקים ומניחים נר חנוכה?

נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ.

רש"י: בחצרו, על פתח הבית. וכן העתיק הר"ן והאר-זרוע. תוס': כשיש חצר מדליק בפתח החצר. (וכן פסק בשלחן ערוך תרעא,ה). ויש מי שכתב בבאור דבריהם שמדליק בפתח החצר מצד פנים ולא ברשות הרבים. עפ"י בית הלוי. לדעת החזו"ן-איש, אין בזמננו דין 'חצר' כבדורות ראשונים, כי בימיהם עיקר שימושי הבית היו נעשים בחצר, והלכך כיום אין להדליק על פתח החצר. (ע' חזו"א או"ח צ,כג; קי,יט; יו"ד קסח,ו; 'דינים והנהגות' כא). ואולם אין הדבר מוסכם (ע' דברי חכמים סעיף 490; 'מצות נר איש וביתו' סימן ה סוף הערה ג).

היה דר בעלייה — מניחה בחלון הסמוך לרשות הרבים. ובשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו. וכן במקום הרוח שאי אפשר להדליק מבחוץ — מדליק מבפנים (ריטב"א בשם מורו). כתבו הפוסקים שגם עתה שמדליקים בתוך הבית, המדקדקים נוהגים להדליק בפתח, כדי שיהא מוקף במצוות, מזוהה בימין ונר חנוכה בשמאל. ואולם אם יש לו חלון הפונה לרשות הרבים, עדיף להדליק שם מלהדליק בתוך ביתו בפתח החדר, שהרי 'פרסומי ניסא' הוא מעיקר דין נר חנוכה (עפ"י משנ"ב תרעא ס"ק לה; אגרות משה או"ח ח"ד קכה. וע' בשו"ת שבט הלוי ח"ו פד. ואפילו אם החלון מעל עשרה טפחים, עדיף להניח שם ולא בתוך הבית למטה מעשרה. שער הציון תרעא,ל, דלא כהפמ"ג שמפקפק בזה). מובא בשם כמה מגדולי הפוסקים, שעכשיו בארץ ישראל יש להקפיד להדליק בפתח הבית מבחוץ. ואולם בחו"ל, הגם שאין סכנה בדבר, המנהג להדליק בתוך הבית (עפ"י 'דברי חכמים' סעיף 490. וע' גם בספר 'מצות נר איש וביתו' סימן ה הערה ג. וע' בשו"ת שבט הלוי ח"ו פד, שצידד לימוד זכות על מנהג העולם להדליק בבית ולא בפתח מבחוץ. וע"ע ערוך השלחן תרעא,כד; הר צבי). אמר רבא: מצוה להניחה בטפח הסמוך לפתח, (שאם ירחיקנו יותר, אינו ניכר שבעל הבית הניחה שם. רש"י). ונחלקו אמוראים אם בימין הפתח או בשמאלו, והסיקו הלכה בשמאל, כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוהה בימין.

ובפתח שאין בו מזוהה — יניח הנר בימין (פוסקים).

אם מניח בחלל הפתח עצמו, יניח בחציו השמאלי. ודעת הט"ז שראוי להחמיר להניח הנרות בקצה השמאלי הסמוך לכותל (עפ"י משנ"ב).

רבינא אמר להוכיח שנר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה טפחים מהקרקע. ובגמרא דחו ראייתו. ר"ח פסק כרבינא. וכן דעת רבנו יונה והרשב"א והרא"ש. אבל הרמב"ם לא כתב הלכה זו. נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה — פסולה, כסוכה וכמבוי, שאין העין שולטת שם ובטל פרסום הנס. (עפ"י רש"י).

לדעת רבי יואל הלוי (מובא בטור תרעא) והריטב"א (כאן), אם מניח בתוך הבית למעלה מעשרים אמה — כשרה. ואין כן דעת שאר פוסקים. עדיף להדליק בתוך הבית על הפתח, מאשר בחלון הגבוה למעלה מעשרים אמה, שאין היכר לרשות הרבים (שער הציון תרעא,מב מפ"ת).

אך יש אומרים שבבנינים רבי קומות המצויים עתה, יש להניח בחלון דירתו הגבוהה, כי מלבד פרסום הנס לבני הבית, ניכרים הנרות גם לדירי הבנינים הסמוכים, שגרים למעלה. ועדיף להדליק שם מאשר בתוך הבית פנימה (עפ"י שבט הלוי ח"ד סה. וכיו"ב יש לעיין גם כאשר אין בנינים גבוהים בסמוך), במקום שיש בו עליות ומורדות, אף אם מדליק למעלה מעשרים, כלפי קו הראיה של העוברים ושבים במעלה הגבעה, אין הנרות למעלה מזוית ראייתם. ויש לציין לדברי הריטב"א בחידושו, שהדר בעליה מדליק בחלון אפילו הוא למעלה מעשרים אמה לבני רשות הרבים, שאי אפשר אלא באופן זה.

דף כב

- ל. א. האם מותר להרצות מעות כנגד נר חנוכה?
 ב. האם מדליקים מנר לנר, באופן ישיר או על ידי דבר אחר?
 ג. האם מותר להשתמש במטבע של מעשר שני לשקילת מטבע אחר כנגדו?
 א. אמר רב יהודה אמר ר' אסי: אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה [משום ביזוי מצוה]. ושמואל התיר. ומסקנת ההלכה לאסור.
 הרו"ה פירש מחלוקתם בכל שימוש של רשות, כגון הרצאת מעות, אבל דבר מצוה מותר (מלבד לפי הדעות בגמרא לעיל האוסרות להשתמש לאורה). והרמב"ן והר"ן ועוד פירשו מחלוקתם אפילו בכגון הרצאת מעות, שאינו אלא עיון קל, אבל בשאר תשמישים לפי כולם אסור.
 ב. רב אמר: אין מדליקים מנר לנר, ושמואל אמר: מדליקים. רבה נהג היתר בדבר, כשמואל. יש מי שפירש מחלוקתם כשמדליק על ידי קיסם וכדומה, וטעמו של האוסר הוא משום ביזוי מצוה, [ומקור האיסור נלמד מכיסוי הדם שדרשו שלא לכסות ברגל; ושפך וכסה — במה ששפך יכסה], אבל מנר לנר ממש — מותר. וכן הוכיחו מדברי הברייתא לענין מנורת המקדש שהדליקו שאר הנרות מנר מערבי. ואולם יש מי שפירש מחלוקתם מנר לנר ממש, ומשום 'הכחשת מצוה' — שנראה כנוטל אור ושואב קצת מן השמן (רש"י. ומדברנן הוא, משום גדר בזיון. עפ"י שבט הלוי ח"ה סט. ע"ש ובשפת אמת). [אבל על ידי קיסם אפשר שלכו"ע אסור]. ומסקנת הסוגיא שמותר להדליק מנר לנר לפי ש'הדלקה עושה מצוה'.
 א. יש אומרים, דוקא באופן ישיר מותר, אבל ע"י דבר אחר אסור, וכרב. ולפירוש הריב"ם וכן דעת בעל התרומה אף על ידי קינסא מותר, שהרי רבה פסק כשמואל. (והובאו שתי הדעות בשו"ע תרעד, א). ומכל מקום כתבו התוס' כיון שנהגו העולם להחמיר, אין לשנות המנהג. וכן הובא ברמ"א.
 ב. משמע ברמ"א ועוד, שאין חילוק בין הדלקה מן הנר הראשון ובין הדלקה מנר המוסף של המהדרין, ולמ"ד אין מדליקין מנר לנר, אין להדליק את הנר השלישי מהנר השני (עפ"י בית הלוי).
 ג. נחלקו הדעות האם מותר להדליק נר של מצוה אחרת מנר חנוכה, או שמא לא התירו אלא להדליק נר חנוכה, שמצוה אחת היא. הר"ן אוסר ובעל התרומה מתיר (השו"ע ורמ"א (תרעד, ב) פסקו להתיר. ואולם לדעת הגר"א והחמד משה' יש להחמיר כדעה ראשונה. עפ"י משנ"ב שם).